

RANTASAUNA

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Toton sauna on historiallisesti, maisemallisesti ja rakennushistoriallisesti arvokkaalla paikalla aivan Kemijoen rantaviivan tuntumassa. Se on ainoa säilynyt rakennus puutavarafirma Kemiyhtiön ajalta. Kemiyhtiö omisti Pöykkölän, nykyisen kotiseutumuseon tontin, 1910-luvulta vuoteen 1957. Rantasauna on restauroitu.

Rantasauna lienee rakennettu sotien jälkeen, ehkä jopa 1930-luvun alussa Jarl Sundquistin toimiessa yhtiön metsäpäällikkönä. Ennen restaurointia saunaa oli säännöllisesti käyttänyt metsänhoitaja Uolevi Sarapää perheineen 1950-luvulla. Toton ostettua Pöykkölän sauna on ollut kotiseutumuseon vahtimestareiden kesäkäytössä.

Kemijoki Oy siirsi pumpun ja remontoi rakennuksen 1960. Rakennuksessa on kaksi saunaa, joista toinen on edelleen museon vahtimestarin käytössä. Toista vuokrataan saunan ystäville.

Lahovauriot pakottivat purkutöihin: rakennuksen restaurointiin päästiin keväällä 2010. Saunan lahovauriot osoittautuivat laajoiksi. Yläpohjan vahingot olivat aiheutuneet piipun juuren ja kattoluukun vuodoista. Myöskään takkahuoneiden alapohjan tuuletuksesta ei ollut huolehdittu, ja maakosteus oli lahottanut lattianiskat ja alimmat hirret. Hirret numeroitiin ja sauna purettiin. Suurin osa hirsistä oli tervettä, lahojen tilalle hankittiin uudet.

Keväällä 2009 ELY-keskuksessa ja Lapin ammattiopistossa oli alkanut vuoden kestänyt kurssi "Arvokkaiden rakennusten korjausosaamista Lappiin". Koulutuksen tavoitteena oli parantaa restaurointialan osaamista pohjoisessa. Saunan hirsityöt teki kurssille osallistunut pitkän linjan hirsikirvesmies **Timo Käkelä**. Työ oli samalla hänen restaurointikisällin ammattitutkintonsa. Restaurointimestari **Erkki Hiipakka** Ilmajoelta tarkasti hirsityöt, ja hän piti tulosta erinomaisena. Hirsien liitokset ovat mallia lohenpyrstö-lukko, jossa kaareva lohenpyrstö pukkaa hirsii toisiaan vasten ja lukko pitää hirret paikallaan paineen alla. Tätä salvosta käytettiin yleisesti vielä jälleenrakennusaikana sotien jälkeen.

Perinteitä kunnioittaen

Saunaa kunnostettaessa pyrittiin noudattamaan perinteisiä ohjeita. Takkahuoneissa on tuuletetun alapohjan yläpuolella rossilattia, jonka pinnalle sovitettiin huokoinen kuitulevy. Tämän päällä on eristeenä sahanpurua. Sokkeliin porattiin kolme tuuletusaukkoa. Hirsien väliin pantiin pellavarivettä ja yläpohjaan sanomalehtipaperista tehtyä puhallusvilla. Takkahuoneen ja eteisen sisäkattoon naulattiin entiset kunnostetut paneelit. Vesikattoon laitettiin kolmiorimahuopa.

Suuri löylyhuone jätettiin myös sisäpuolelta hirsipinnalle. Näin kosteusongelmia ei synny, kun hirsi pääsee kuivumaan läpi. Kookkaat, vähäoksaisesta kuusesta rakennetut lauteet kohotettiin hiukan tavallista korkeammalle. Lämpöhän nousee katon rajaan.

Ylälaude on tavanomaista syvempi, noin 90 cm. Laudelaudat asennettiin vanhaan tyyliin pitkittäin. Sisäkatto jouduttiin uusimaan. Jatkuvalämmitteisen kiukaan teho on 30 kW. Niinpä iso sauna lämpiää talvellakin kylpykuntoon kolmessa vartissa. Pesuvedet johdettiin kaupungin viemäriin, joka kulkee noin 30 metrin etäisyydellä saunasta.

Sähköistys toi saunaan valon ja takkahuoneisiin lisälämmön. Näin joulusaunakin onnistuu mainiosti. Restauoitu rakennus esiteltiin rovaniemeläisille Suomalaisen saunan päivänä 14. kesäkuuta 2014.

Juhani Pöykkö

Artikkeli on luettavissa Totto XX:ssa.